

**Läroarbldningen
Examensarbete
Hösten 2004**

En undersökning av gymnasieelevers studievänor och studiemiljö

**Handledare:
Sven-Åke Nordström**

**Författare:
Lotta Göransson
Daniel Rokicki**

En undersökning av gymnasieelevers studievanaor och studiemiljö

Abstract

Det huvudsakliga syftet med föreliggande uppsats är att undersöka huruvida gymnasieelevers studievanaor, studieteknik och studiemiljö skiljer sig åt beroende på vilket program de läser. I huvudsak har en kvantitativ metod, enkäten, använts. Denna består av två delar, varav den första handlar om vad som enligt eleverna är viktigt för att nå bra resultat med studierna, och den andra om hur de går tillväga när de studerar. I efterhand har vi dock insett att vi även använt oss av en kompletterande metod, nämligen de observationer som gjordes vid tillfällena då enkäterna ifylldes. 65 elever ifrån fyra olika gymnasieprogram, NV, SP, OP och HR har deltagit i undersökningen. Sammanfattningsvis kan sägas att det visst finns skillnader i hur eleverna på de olika programmen går tillväga när de studerar. Som exempel på resultat kan nämnas att elever på NV-programmet inte säger sig ta eller få hjälp av sina föräldrar i skolarbetet i lika stor utsträckning som elever på de övriga programmen. Vidare planerar inte medvetet eleverna på de studieförberedande programmen NV och SP sina studier mer än elever på de yrkesinriktade programmen. Det finns emellertid stora skillnader även inom respektive program på många områden och vår slutsats blir att det inte finns någon modell när det gäller studieteknik som kan sägas vara utmärkande för elever på teoretiska respektive yrkesinriktade program.

Nyckelord: Gymnasieelever, motivation, studiemiljö, studieteknik, studievana.

Innehållsförteckning

1 Inledning	s.3
1.1 Bakgrund	s.3
1.2 Syfte och problemformulering	s.3
2 Forskningsbakgrund	s.4
2.1 Kognitionens betydelse	s.4
2.2 Hjärnan – en betydelsefull resurs	s.5
2.3 Minnets struktur	s.5
2.4 Motivation	s.6
2.5 Sociokulturellt perspektiv	s.8
2.6 Ansvar för det egna lärandet	s.11
2.7 Studieteknik	s.12
2.8 Inlärningsstrategier	s.13
3 Metod	s.14
3.1 Beskrivning av enkäten	s.15
3.2 Metodologiska problem	s.16
4 Resultatredovisning	s.17
5 Analys	s.29
6 Diskussion	s.34
7 Sammanfattning	s.37
8 Avslutande kommentarer	s.37
Litteraturförteckning	s.38

Bilagor

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Enligt pedagogisk forskning är det ett faktum att ”alla lär olika”. Dessa ord betyder mycket tror vi, och det är något som läraren måste vara medveten om. Det är utifrån detta vi valde att titta på elevers studievänor och hur dessa, antar vi, skiljer sig åt mellan olika elevgrupper. Många har nog stött på uttrycket studieteknik någon gång under sin skolgång men har kanske inte tänkt närmare på vad det egentligen innebär. Detta känns som ett angeläget arbetsområde för lärare och oavsett vilket ämne eller stadium man undervisar på tror vi att det krävs kunskaper om hur mycket elevers studievänor/studiemiljö betyder. Enligt Christersson (1992) och andra ökar en god studieteknik elevernas förutsättningar för deras lärande. I mycket forskning finns ett återkommande tema när det gäller konsten att lyckas med studierna: motivation. Följaktligen borde motivationen påverka hur eleven går till väga när han/hon studerar. I bland annat Angelöw (1995) framgår att det blir lättare att lära sig om man vill och framför allt tycker det är roligt. Men i dagens formaliserade och betygsorienterade skola är det många elever som upplever att innehållet blir ospecifikt och likgiltigt (Ziehe, 1989).

1.2 Syfte och problemformulering

Vi har valt att arbeta med studievänor och studiemiljö eftersom vi känner ett behov av att få ökade insikter i hur elever går tillväga när de lägger upp och utför sina studier utanför skolan. Innan efterforskningarna påbörjades hade vi väldigt få erfarenheter inom området och då vi inte vet vilka elevgrupper vi som lärare kommer att jobba med i framtiden såg vi nyttan i att få en överblick över hur elever på både studieförberedande och yrkesinriktade program studerar.

Vårt huvudsakliga syfte med detta arbete är att undersöka på vilket sätt gymnasieelevers studievänor skiljer sig åt beroende på vilket program de läser. Med studievänor menas här hur eleven lägger upp skolarbetet i hemmet, hur mycket tid som läggs ned, i hur stor utsträckning hjälp av föräldrarna fås o.s.v. Termen studiemiljö rör alltså sådant skolarbete som sker utanför skolan. Med detta arbete hoppas vi vidare få ökad kunskap i hur vi kan hjälpa framtida elever till ökad medvetenhet kring sina studier och sitt lärande. Vår förhoppning är att uppsatsen också ska ge en ungefärlig bild över hur studievänorna ser ut bland gymnasieelever.

Dessutom hoppas vi få svar på hur viktigt eleverna tror det är att ha en bra och engagerad lärare för att uppnå goda resultat i skolan.

Vår huvudsakliga forskningsfråga blir: Skiljer sig elevernas studievänor och studieteknik åt beroende på vilket program de läser och i så fall hur?

Följande frågeställningar har lett oss fram till vår huvudsakliga forskningsfråga:

Har elevens sociala bakgrund någon betydelse för hur studievänorna ser ut?

Är eleverna medvetna om hur deras studievänor/studiemiljö ser ut?

Är eleven övertygad om att den strategi han/hon använder är den bästa för just honom/henne?

Vilken roll har läraren i elevernas val av studieteknik? Kan en viss typ av prov "tvinga" eleverna att studera på ett visst sätt osv?

2. Forskningsbakgrund

Den teoretiska utgångspunkten för vårt arbete är en konstruktivistisk kunskapssyn. Grundläggande för de konstruktivistiska teorierna är att kunskap huvudsakligen uppfattas som kvalitativ till sin karaktär och att lärande inte betraktas som en kvantitativ tillväxt av kunskaper, utan som en kvalitativ förändring i att uppfatta omvärlden.

En del forskare är överens om att ett sociokulturellt perspektiv är viktigt att ha när man diskuterar elevers motivation till skolgång och studier. När det gäller det sociokulturella perspektivet hämtar vi våra tankar främst ifrån Ziehe (1986 & 1989), men även Säljö (2000) och Jönsson m.fl. (1993). Vi kommer också att ta upp faktorer som handlar om elevers studievänor/miljö och hur litteraturen kring studieteknik ser ut. Andra faktorer som tyngdpunkten kommer att läggas vid är vilka inlärningsstrategier elever använder sig av och hur hjärnan fungerar eftersom detta är av visst intresse när studieteknik diskuteras.

2.1 Kognitionens betydelse

Det kognitiva perspektivet fokuserar på de olika processer som pågår i hjärnan. Exempel på sådana processer är hur tänkandet sker och hur minnet fungerar. Kognitiva teorier strävar efter att få svar på hur vi organiserar kunskap och vad vi gör med den. Piaget menar med den kognitiva konstruktivismen att inläring fungerar som en interaktion mellan elev och elevens omvärld. Däremot menar Vygotskij att kunskap är något som skapas genom sociala mönster

och inte som en individuell handling vilket Piaget anser. Eleven kan liknas vid ett frö som med rätt näring och vägledning kan utveckla sina egna förmågor och sig själva. (Imsen, 2000)

2.2 Hjärnan - en betydelsefull resurs

Rent symboliskt kan hjärnan liknas vid en dator som är mycket kraftfull. Ordspråket ”övning ger färdighet” passar bra in på hjärnan eftersom ju mer hjärnan användes desto bättre fungerar den. Hjärnan har olika nivåer: reptilhjärnan, däggdjurshjärnan och hjärnbarken (cortex). De nivåer som har betydelse för uppsatsen är de två sistnämnda. Hjärnbarken används när vi pratar, lyssnar, tittar och tänker, detta hamnar sedan i vår däggdjurshjärna som har med minnet att göra. (Dryden & Vos, 1994)

Den högra halvan har hand om det kreativa och liknas vid en konstnär. Den vänstra halvan brukar liknas vid logikern, dessa två halvkor samarbetar med varandra genom att de sänder budskap fram och tillbaka. Det mesta av undervisningen som sker i skolan riktar sig mot den vänstra hjärnhalvan. När eleven använder sig av olika studietekniker kopplas den högra halvan in och kreativiteten får utlopp (Finkel, 1993).

2.3 Minnets struktur

Det är många av hjärnans områden som är inblandade i minnesprocessen och detta gör att processen blir svår att förstå (Nilsson, 1989). Minnet är uppbyggt på olika kategorier vilka följer här. Procedurminnet - vår förmåga att göra saker, vi vet hur vi ska göra. Detta är omedvetna minnen om det gäller något vi är vana vid att göra. Om det är något nytt vi precis lärt oss kommer vi att vara medvetna om varje steg som kräver mycket koncentration. Exempel på dessa minnen är den första vingliga cykelturen eller den knaggliga lästräningen. Semantiskt minne – faktakunskaper. Episodiskt minne - självbiografiskt, minnet om oss själva och vad vi har upplevt. Vi ser ofta scener spelas upp när vi erinrar oss något. Viktiga, dramatiska eller oväntade händelser minns vi ofta lättare. Vi minns nog alla vad vi gjorde när vi hörde om 11/9-2001. Minnet omfattar tre skilda delar, vilka är det sensoriska minnet, korttidsminnet (KTM) och långtidsminnet (LTM). Det sensoriska registret är den del som släpper in eller stänger ute viss information eller impulser. Då vi inte klarar av att ta emot all den information som omvärlden ger fungerar det sensoriska minnet som ett urvalsinstrument.

Korttidsminnet kallas också för vårt arbetsminne och begränsas av vad som kan repeteras. Arbetsminnet kan bara hantera 7 ± 2 enheter samtidigt. Detta betyder att en del kan hålla igång

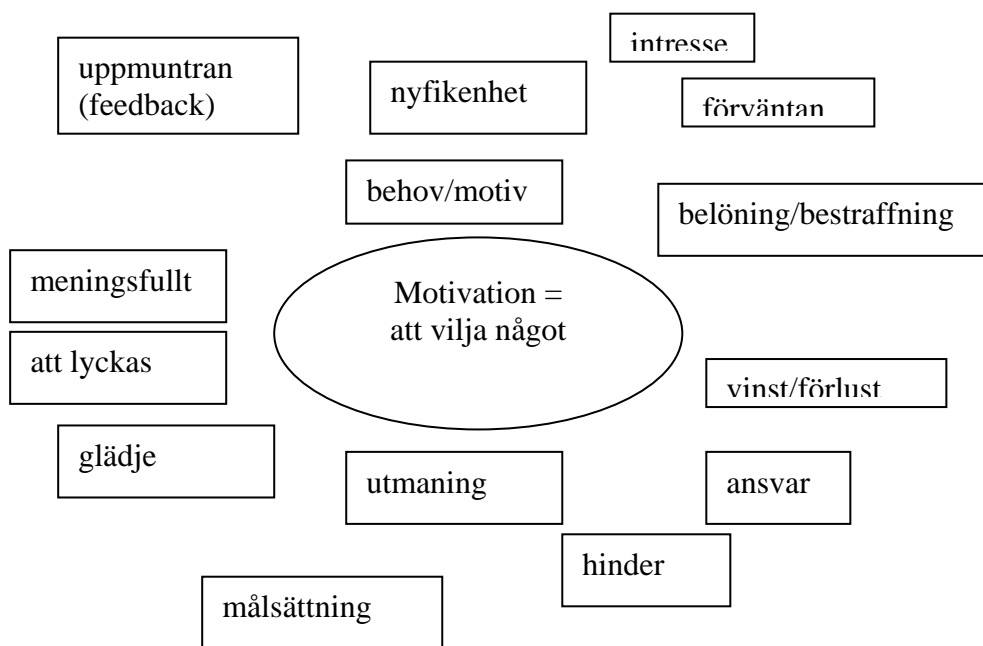
9 moment eller uppgifter samtidigt medan vissa bara kan hålla 5 saker i minnet. Nackdelen med arbetsminnet är att om man blir distraherad av något annat glömmar man den information som inte hunnit överföras till LTM. Innan informationen förs vidare till LTM från KTM krävs repetition av informationen. Långtidsminnet har hand om den långsiktiga lagringen av våra minnen. För att få ut det mesta möjliga av våra minnen måste dessa lagras rätt. Innan informationen lagras måste vi förstå den och denna förståelse fås genom att bearbeta kunskapen länge. (Imsén, 2000)

2.4 Motivation

Vad är motivation? Rent allmänt handlar det om hur våra emotioner, förnuft och tankar påverkar den aktivitet som individen genomför (Imsen, 2000). Samtliga författare till de studiehandböcker vi har studerat är överens om att framförallt motivation och självförtroende är viktiga delar för att lyckas med sina studier: "Förhållningssättet är halva grejen!" (Torres, 2000; s.7). Självförtroende är en mycket viktig del, som krävs för att känna sig motiverad, menar Angelöw (1997). Ordet självkänsla innebär att de enskilda eleverna har en känsla för hur de ska värdera sig själva och sin prestation. Självkänslan är en aspekt som återfinns i betydelsen av motivationen (Göransson & Sonesson, 2000).

Motivation enligt flera handböcker i studieteknik är att "verkligen vara intresserad av att lära sig, förstå meningen med studierna och veta vilken nytta man kommer att få av kunskaperna" (Christersson, 1992; s. 4). Den inre motivationen styrs av individens önskan om att få göra saker som de är intresserade av eller är meningsfulla för den enskilde individen. Om en individ däremot styrs av yttre motivation hoppas han/hon uppnå en belöning för sitt handlande. Figur 1 visar begrepp som är av betydelse när vi talar om motivation. Många av begreppen är sådana som vi ofta använder i vårt dagliga tal. Nyfikenhet, intresse och meningsfullhet är exempel på den inre motivationen medan belöning och målsättning är exempel på den yttre motivationen. (Imsen, 1992)

Figur 1. Begrepp kopplade till motivation

Graden av motivation fungerar som drivkraft för studierna samtidigt som lusten för att studera hänger samman med andra förhållanden såsom självförtroende, allmän studiekapacitet o.s.v. (Angelöw, 1995). Studierna underlättas alltså om man upplever sig motiverad. Genom att sätta upp mål för studierna, se studierna som något meningsfullt och framförallt vara intresserad av studierna kan motivation skapas (Nilsson, 1989). Det finns vidare olika former av motivation och i samband med skolan nämns ofta termen prestationsmotivation. Denna innebär att individen har en positiv inställning till att själv klara av och prestera något. När en elev ställs inför en situation där det krävs prestationer uppstår det en mängd impulser hos denna. Förhoppningsvis känner eleven en vilja att ta itu med uppgiften och att lyckas med den. Samtidigt som denna impuls föds kan en motsatt impuls dyka upp: det finns en viss rädsla för att inte klara av uppgiften. Även om motivation är positivt för många kan den också upplevas som något negativt för vissa elever. Kämpar eleven länge för något och inte får kredit för denna kamp är det lätt att bli omotiverad och tappa sugen till nästa gång. (Imsen, 1992)

2.5 Sociokulturellt perspektiv

Den tyske socialisationsteoretikern Ziehe menar att skolan i allt högre grad "orienterar sig mot kvantitativa prestationer och formella regler" (Ziehe, 1989; s. 71). I samhället i stort, och i synnerhet i skolan, breder prestationsprincipen ut sig mer och mer: man registrerar, mäter, jämför och bedömer. Aldrig förr har man testat och bedömt så mycket (Ziehe, 1989). Vi utsätts för press och vi utsätter oss själva för press att ständigt behöva kvalificera oss. Även om vi är medvetna om att Ziehes teorier om skola och motivation formulerades utifrån situationen i Tyskland på 1980- talet, tror vi oss se att hans tankegångar fortfarande i allra högsta grad är aktuella, även i dagens svenska skolsystem.

Det finns i dag ett överskott på kontext i upplevelsen av skolan, en kontextdominans, hävdar Ziehe. Alla lärandesituationer, "hur tematiska och kommunikativt attraktiva de än är", upplevs först och främst som "skola" (Ziehe, 1989; s.127, 1986; s.157). Det kan med andra ord vara svårt för en elev att för en stund glömma bort allt vad betyg, prov och bedömning heter i denna prestationsorganisation. Skolan är framförallt en kamp om betyg. De tillfällen då läraren kan "åstadkomma" lärande och kontexten tillfälligt glöms bort, kommer alltid att vara lyckliga undantag såsom dagens skola ser ut. Skolan har berövats "sin kulturella och identitetsinriktade aura", menar Ziehe; skolan är bara skola (Ziehe, 1986; s.149).

Ziehe talar också i samband med kontextdominansen om en motivationskris i skolan. Det som eleverna förväntas åstadkomma har ofta ingenting med deras övriga livssituation att göra (Ziehe, 1989). Samtidigt som pressen att behöva kvalificera sig är stor, ifrågasätts möjligheten att kunna "använda" saker man lär sig i skolan i ett senare yrke och senare i livet. Prestationsprincipen "hänger i luften"; den är alltid närvarande men har samtidigt blivit allt mindre trovärdig (Ziehe, 1989; s.37). Detta kan kopplas till det faktum att all litteratur kring studiehandledning fokuserar på vikten av motivation, dvs. förståelse av vad det är för mening med det som läses och att kunna veta vilken nytta kunskapen ger. Jag vet att det är viktigt att få bra betyg, men för vems skull lär jag mig, min egen eller lärarens?

Ju mer inlärningen i skolan bedöms och "uppfattas efter en industriell produktionslogik" (alla ska genomgå samma sak, måste ha en viss studieteknik för att möta skolans krav, få kunskap efter ett visst format osv), desto mer kommer eleverna att uppleva det som att innehållet blir ospecifikt och likgiltigt (Ziehe, 1989; s.128). Formalisering skapar likgiltighet, hävdar Ziehe. Vissa menar att det är lärarna, eller innehållet i undervisningen, som i första hand åstadkommer motivationsproblem (Ziehe, 1986); skolan har aldrig förr varit så abstrakt, så

formaliserad och så betygsorienterad. Att hitta motivation i ett studiesystem som för många känns främmande och svårförståeligt blir nästintill omöjligt. Här talar Ziehe om en alienerad inlärningsprocess.

Ziehe menar, medvetet provocerande, att elever (och lärare!) har en stark misstanke om att praktiskt taget allt som sker inom skolan är meningslöst. Lärare kan givetvis utöva sin vuxenmakt utan den formella strängheten/skrämseln och utan andra formella skäl (samla in resultat för betyg osv). De kan gå in för att göra något tillsammans med eleverna som de upplever som meningsfullt. Men så fort vi hamnar i en formell undervisningssituation finns stor risk att motivationen sjunker. Långtråkighet gör att eleverna blir frånvarande. T.o.m. när elever engagerar sig fås intrycket att de gör det för att tiden ska gå fortare. Ziehe ställer sig frågan om ett ökande prestationstryck och vikten av betyg har förstört alla pedagogiska möjligheter (Ziehe, 1986). För en del elever är skolsituationen sådan att de bara kan klara av den med hjälp av dagdrömmande. Här är det också frågan om en slags studieteknik (snarare överlevnadsteknik), där eleven lär sig att, med ett minimum av deltagande på lektioner, ge bästa möjliga intryck (Ziehe, 1986; s.177-178). Om vi tänker tillbaka på skoltiden minns vi inte främst innehållet i undervisningen, utan prestationsformerna, konflikterna, ångesten och bristen på orientering, menar Ziehe.

Jönsson m.fl. (1993) visar i sina undersökningar att de sociala förhållanden som ungdomar växer upp under, i hög grad präglar deras studieförutsättningar och utbildningsplaner. Eftersom skolan till stor del bygger på och utgår ifrån högre sociala skiktets kultursyn och värderingar ”kommer systemets organisation och pedagogiska aktiviteter att gynna barn med sådan bakgrund” (s. 12). I skolan ges kunskaper och färdigheter som egentligen bara kan mottas och förvärvas av dessa barn och ungdomar. Olika föräldrargrupper upplever skolan på mycket olika sätt, enligt en studie av samspelet mellan skola, föräldrar och elever (Jönsson m.fl. 1993). Arbetarföräldrarna känner sig ofta främmande för skolan och det som där händer. Det upplevs som att deras barn inte alltid behandlas på ett positivt sätt. Samtidigt tycker de sig inte behärska det språk som används, ett språk som däremot medelklassföräldrarna använder sig av. Medel- och överklassföräldrar har lättare att känna samstämmighet med skolan eftersom de har likheter i bildnings- och uppfostringsideal. Deras krav på sina barn överensstämmer ofta med skolans.

Undersökningar visar att social bakgrund i hög grad bestämmer studieinriktning i gymnasieskolan. Barn till högre tjänstemän (Socialgrupp 1) väljer oftast något av de

studieförberedande programmen NV eller SP medan barn från arbetarhem (Socialgrupp 3) väljer de yrkesinriktade. (Statistiska Centralbyråns hemsida; artikeln "Vinnare och förlorare i gymnasieskolan")

Enligt Bourdieus kultur- och utbildningssociologiska perspektiv äger olika sociala grupper olika mängd av kulturellt kapital, dvs. tillgångar som språkbruk, kunskaper, erfarenheter, värderingar, sätt att uppfatta och tänka, tala och röra sig (Jönsson m.fl. 1986; s.25-28). Med hjälp av denna kulturella kompetens, i den mån han/hon besitter den, kan individen "bemästra tillägandet av den legitima kulturen och den högre utbildningen" (Jönsson m.fl. 1993; s.24). Viljan att lyckas med sina studier och att vilja gå (känna motivation) och kunna gå en högre utbildning, har alltså att göra med kulturellt kapital, som också måste relateras till föräldrarnas livsvillkor. Huruvida en person behärskar språket eller den studieteknik på det sätt som gynnas i skolan har självklart stor betydelse för studieframgång. Elever som känner sig hemma i skolan och därigenom kan "röra sig inom den relevanta diskursen" ges, eller tar, ett stort talutrymme i klassrummet, medan andra får betydligt mindre utrymme (Säljö, 2000; s.45-46). Detta, menar Säljö och andra, får givetvis konsekvenser för lärande och för elevens skolkarriär. I skolan talar man *om* världen snarare än agerar *i* den; en fallenhet för denna typ av kommunikation gör att just den eleven gynnas (Säljö, 2000; s.207-208). Det kan sägas att den teoretiska skoltraditionen "favoriserar" vissa grupper och "missgynnar" andra (Helldin, 2002). Men också rent ekonomiskt (dator hemma, uppslagsverk, lexikon mm) och socialt kapital, dvs. tillgång till sociala kontakter och förbindelser som kan vara viktiga för ens möjligheter i skolan och i livet, är av betydelse (Säljö, 2000).

Något som också har betydelse för hur eleven lyckas i skolan är det faktum att människor har olika föreställningar och uppfattning om hur lärande ska förstås. Föräldrar (och lärare) kan se sitt barns studieresultat som "bestämda av givna begåvningsmässiga förutsättningar" (Säljö, 2000; s.23). Denna inställning säger att "vissa kan lära och lyckas väl, medan andra inte har samma begåvning och därför lyckas de sämre". Om föräldrar förmedlar denna förklaringsform till sina barn blir de självklart mer benägna att se på sina studieresultat som utslag av sin begåvning. Efter det diagnostiska matteprovet i sjuan där elever (fortfarande?) delas in i grupper efter hur bra de har lyckats, får den "misslyckade" eleven reda på att han/hon "har svårt för" matte eller inte har talang. Motivationen påverkas givetvis av detta. Ett annat förhållningssätt är att istället utgå ifrån att "alla kan lära". Givetvis kan det upplevas som att eleven "har lätt" respektive "svårt" för att lära vissa saker och ämnen, men

framgångsrika studier kan ses mer som resultat av ansträngningar ifrån eleven, lärare eller föräldrar, menar Säljö (2000).

2.6 Ansvar för det egna lärandet

Ansvar för eget lärande innebär att eleven ska ta ansvar för den egna processen som innefattar lärandet (Imsen, 2000). Enligt Läroplanen för de frivilliga skolformerna, Lpf 94 (Utbildningsdepartementet, 2000), är en av lärarens viktigaste uppgifter att uppmuntra elever till att ta eget ansvar för sina studier:

- Att eleven ska ta personligt ansvar för att genomföra och planera sina studier är viktiga principer i utbildningen
- Läraren ska utgå från att eleverna kan och vill ta personligt ansvar för sin inläring och skolarbetet
- Eleven ska aktivt utöva ett inflytande över utbildningen
- Skolan ska se till att eleverna utvecklar sin förmåga till individuell studieplanering

Här kan vi se hur stor vikt det läggs vid att lärarna verkligen ska uppmuntra sina elever att ta eget ansvar för studierna. Alla lär vi på olika vis och självklart är det så att vissa tar mer eller mindre ansvar för sina studier. De elever som redan tar ett stort ansvar behöver uppmuntras till att fortsätta att göra detta medan de elever som tar mindre ansvar behöver hjälp från läraren. De punkter som följer är centrala när det gäller att stimulera sina elever till att ta ansvar för sin inläring och sina studier. Enligt Imsen (2000) ska läraren ge eleven:

- Kunskap om läroprocessen och egna lärprocesser
- Kunskap om målet för inläringen och kriterier för vad som är bra och mindre bra
- Motivation för arbetet och uthållighet vid genomförandet
- Trygghet för att kunna ta itu med inlärningsarbetet
- Uppmuntra eleven till att använda sin egen kreativitet

Ovan nämnda punkter handlar mycket om metakognition, d.v.s. medvetenhet om, eller förståelse av den kunskap man har och hur vårt tänkande sker. Förmågan till detta kan givetvis variera beroende på de förutsättningar som eleven bär med sig. Det blir svårt att säga

exakt i vilken ålder eleverna bör vara när de ska börja med träningen av att ta eget ansvar (Imsen, 2000).

2.7 Studieteknik

Det finns en mängd handböcker som behandlar ämnet studieteknik och hur en elev kan förbättra denna. Ofta betonas det inledningsvis att det inte finns någon speciell ”bästa” strategi som fungerar för alla individer i alla studiesammanhang, men att det finns en del principer och metoder som brukar underlätta studier och lärande. I Angelöw (1995) påstås att studenter har olika egenskaper, bakgrunder och erfarenheter som gör att skilda studietekniker kan fungera mer eller mindre bra för olika personer. Alla har vi våra personliga vanor och förutsättningar. Läsaren uppmanas att pröva sig fram till vilka studiemetoder som passar honom/henne bäst i sin nuvarande situation.

Christerson (1992) definierar termen studieteknik som ”de metoder man använder för att skaffa sig kunskaper” (s. 2). Vi använder alltså inte bara studieteknik i skolan utan också när vi lär oss saker i allmänhet. En bra studieteknik ökar förutsättningarna för inläring. Torres (2000, s.11) beskriver studieteknik eller studiefärdighet som hur eleven genom olika slags studieaktiviteter utvecklar färdigheter som hjälper oss att hantera studierna. Angelöw (1995) begränsar termen studieteknik till de metoder som rör t.ex. läs och anteckningsteknik. Att använda sig av dessa gör elever med en god studievana.

Med en någorlunda god fysisk kondition orkar människan mera och kan koncentrera sig bättre. Att röra på sig och göra någonting annat mellan studiepassen är nyttigt (Angelöw, 1995). Vikten av att ha en genomtänkt studieplanering är någonting som flera författare betonar. Studenter som t ex. i större utsträckning utarbetar dagliga att-göra-listor, planerar sina dagar, har schemalagda aktiviteter, systematiserar studiepass och utvecklar kort- och långsiktiga mål får bättre studieresultat jämfört med de som inte planerar sin tid (Angelöw, 1997). Inläringseffekten sägs också bli större vid flera och kortare arbetspass. Nattstudier bör undvikas, liksom hårdläsning strax före skrivningar. Studiemiljö är också något som tas upp i litteraturen kring studieteknik. Vikten av att ha en inte alltför bekväm studieplats som inte samtidigt fyller en mängd andra funktioner och där man kan jobba ostört, betonas.

Studiemiljön förbättras också av ett funktionellt skrivbord och arbetsstol, bra belysning, samt lugn och ro.

2.8 Inlärningsstrategier

Vi inledde med att säga att ”alla lär olika” vilket vi lärare bör vara medvetna om. Carlgren och Marton (2000) menar att lärandet handlar om att eleverna ska få en förståelse, uppfattning och att de ska lära sig att erfara omvärlden. Det är genom elevens delaktighet i olika situationer som de lär sig att uppfatta sin omvärld och verkligheten. Erfarandet av kunskap är en process som är olik hos alla elever, detta innebär att eleverna tar med sig olika delar av den information som ges under lektionen och relaterar den informationen till sitt sammanhang.

Att erfara något innebär att urskilja detta något från det sammanhang som det ingår i och relatera det till det sammanhanget - eller till andra sammanhang. Att erfara något innebär också att urskilja delar av det vi erfar samt att relatera dessa delar till varandra och till helheten. (Carlgren & Marton, 2000 s. 132)

Om erfandet av kunskapen ska kunna ske fullt ut är det viktigt att läraren försöker variera sitt lärandeobjekt i sin undervisning så mycket som möjligt för att kunna nå fram till alla sina elever. Fokus ska läggas på *vad* som lärs, inte *hur* det lärs och vilken metod som används, menar Carlgren & Marton (2000).

Marton m.fl. (1994) skiljer mellan två sätt eller strategier som elever kan rikta sin uppmärksamhet på vid inläring av ett visst material. Ytinriktningen kännetecknas av inriktning mot det som står i böckerna, själva texten och formuleringarna. Med denna inriktning sätts fokus på detaljer och att lära in och komma ihåg de olika detaljerna så noggrant som möjligt. Elever med djupinriktning försöker istället, via textens formuleringar, nå fram till författarens huvudpoänger och organiserar delar av innehållet för att få en helhetsuppfattning. De är alltså i första hand inriktade på det som texten är avsedd att förmedla, medan personer med ytinriktning inriktar sin uppmärksamhet på texten i sig.

Dåliga förkunskaper, menar Marton m. fl. (1994, s. 161 f), är inte en särskilt upplysande förklaring till varför någon misslyckas med en viss inlärningsuppgift, lika lite som beteckningen ”begåvad elev” säger något om varför någon lyckas tillgodogöra sig ett visst innehåll. I stället bör man eftersträva att ange vad som skiljer mer eller mindre framgångsrika

elevers uppfattning av ett visst fenomen, och vilka begreppsliga förutsättningar de saknar respektive besitter. En del elever fungerar som om det ämne de läser skulle vara liktydigt med

det som står i läroboken, medan andra är inriktade på den verklighet som boken är avsedd att belysa. Studier med ytinriktning blir ineffektiva och tråkiga; följderna blir ofta att det tar emot mer och mer och om eleven inte ändrar sitt inlärningsätt är det stor risk att studieinsatsen blir mindre. Eleven kommer efter och blir ”utslagen” så småningom. Vidare utvecklar elever med ytinriktning ofta sämre studiemönster; studierna tar mer tid och ork. Uppmärksamhetens inriktning tycks alltså ha ett indirekt samband med studieframgång via utvecklingen av studiemönster (Marton m. fl. 1994 s. 83). I många fall är eleven så dominerad av sin önskan att prestera bra eller att undvika att göra bort sig, att han/hon blir helt blockerad inför innehållet i den text som utgör inlärningsobjekt. Inlärningsmiljöer präglas bland annat av de krav de innehåller, framförallt i form av prov och betyg. Eleven läser inte för att få reda på något, utan för att kunna svara på lärarens provfrågor. Författarna säger sig ha svårt att se att generella studietekniska handledningar ”kan läggas till grund för förbättringar av människors sätt att lära” (Marton m. fl. 1994 s. 88). Ofta, menar författarna, propageras det i dessa böcker för en extrem form av ytinriktning som inte borde höra hemma i utbildningssammanhang. Författarnas undersökningar visar att det inte finns något entydigt samband mellan att använda sig av vissa metoder som exempelvis understrykning, anteckningar etc. och studieframgång. Dessa metoder bör i stället ses som ett tecken på en aktiv inställning till studierna.

3. Metod

Vi har efter många diskussioner valt att genomföra vår undersökning kring studievänor med hjälp av en kvantitativ metod, enkäten. Oavsett vilken metod som väljs finns det alltid för- och nackdelar. En nackdel med enkäter är att forskaren lättare ”tappar bort” elever, eftersom det inte finns en direkt kontakt med personerna i fråga, vilket däremot finns vid en intervjusituation då intervjuaren har möjlighet att övertala/engagera tveksamma personer. Det kan vidare vara svårt att tolka skriftliga svar och dessförinnan problematiskt att konstruera lättförståeliga frågor. Exempel på svårigheter med intervjuer är ofta att materialet kan bli väldigt omfattande och tidskrävande att bearbeta och organisera.

Eftersom vårt syfte är att undersöka om gymnasieelevers studievanor skiljer sig åt beroende på vilket program de läser, har vi valt att göra en studie mellan skolor med olika inriktningar: Naturvetenskapliga- (NV), Samhällsvetenskapliga- (SP), Omvårdnads- (OP) och Hotell och restaurangprogrammet (HR). Hädanefter använder vi respektive programs förkortning. De tre sistnämnda programmen finns representerade på samma skola. Vi vill dock betona att det alltså inte är skillnader mellan skolor vi här intresserar oss av; det väsentliga är vilket program eleverna läser på. Elevgrupper ur respektive program har varit tillgängliga för oss under en längre period, därav urvalet. Vår totala undersökningsgrupp består av 65 elever, varav 16 läser på OP (skolår 2 och 3), 14 på HR (sk 3), 19 på NV (sk 3) och 16 på SP (sk 2 och 3). Ingen hänsyn har i undersökningen tagits till elevers tidigare studieresultat och betyg; det väsentliga i sammanhanget har varit vilket program de läser på. Deltagandet har varit frivilligt och anonymt. Enkäten finns som bilaga sist i uppsatsen (Bilaga 1).

3.1 Beskrivning av enkäten

Enkäten (bilaga 1) består dels av slutna frågor som har fasta svarsalternativ, dels av öppna frågor där eleverna själva får formulera sina svar. Några av de slutna frågorna är på nominalskalenivå (där svarsalternativen delas in i kategorier som exempelvis könstillhörighet), medan andra är på ordinalskalenivå (där svarsalternativen möjliggör en viss rangordning). Exempel på en sådan fråga där eleverna själva fick formulera svar var "Vilken studiemiljö föredrar du?". Samtliga frågor handlar om elevernas studievanor och studiemiljö, och hur de ser på vad som är viktigt för att lyckas med sina studier. Vi har hämtat inspiration till frågorna från litteratur som berör studiemiljö/studievanor på olika vis. Frågan som handlar om vilket program eleverna läser på är i högsta grad relevant för undersökningen eftersom den är av jämförande karaktär. Då vi är nyfikna på att se om elevernas sociala bakgrund har någon betydelse för deras studievanor valde vi att ha med en fråga som handlar om föräldrarnas yrke. Familjens socialgrupp, som blir aktuell på fråga 16, bestäms av den i hushållet som har högst "kod"; högre tjänstemän och större företagare tillhör socialgrupp 1, övriga tjänstemän och övriga företagare tillhör socialgrupp 2, arbetare tillhör socialgrupp 3. Ålder och könstillhörighet kan också vara intressanta faktorer att uppmärksamma i sökandet efter mönster i studievanor.

Frågorna i del A rör vad som enligt eleverna är viktigt för att nå bra resultat med studierna. Frågorna handlar främst om aspekter som studiehandledningslitteraturen tar upp som betydelsefulla faktorer för att lyckas med studierna. Fråga fem handlar om elevernas eget ansvarstagande för sina studier. Det framgår nämligen av Lpf 94 (s. 15) att en av lärarens viktigaste uppgifter är att uppmuntra eleverna till att ta eget ansvar (Utbildningsdepartementet, 2000).

Frågorna i del B handlar i stort sett om hur eleverna går tillväga när de studerar. I denna del finns det både frågor som har fasta svarsalternativ och frågor där eleverna själva får formulera sina svar. Syftet med de öppna frågorna är att få en inblick i hur eleverna själva tycker att de brukar gå tillväga t ex. inför prov, vilken studiemiljö de föredrar osv.

3.2 Metodologiska problem

Vid tillfällena då eleverna besvarade enkäterna gjordes flera intressanta iakttagelser som kan vara nog så viktiga att påpeka i samband med en undersökning av studievänor och studieteknik. Vi kunde på vissa håll tydligt se tecken på trötthet och ibland ointresse/brist på engagemang hos eleverna när de började närma sig slutet av enkäten. Eleverna som går på det naturvetenskapliga programmet hade utan problem orkat fylla i flera sidor till, detsamma gällde för de elever som läser samhällsvetenskapliga programmet. Däremot var det precis att de elever som går hotell och restaurangprogrammet orkade slutföra enkäten. En likadan tendens gick att skönja hos eleverna från omvårdnadsprogrammet. Möjligen hade det varit bättre för de två sistnämnda grupperna om vi hade kompletterat enkäten med intervjuer på de sista öppna frågorna. Svaren hade då kanske blivit något mer innehållsrika och rättvisande. Ytterligare ”brister” i samband med enkäten kan sägas vara att vi efter själva genomförandet upptäckte att det fanns frågor med ”dubbla” svarsalternativ, vilket gör att elever kan ha uppfattat dessa olika och tolkat frågorna på olika sätt. Exempel på sådana frågor är fråga sex (Hur viktigt är det att ha en bra och engagerad lärare?) och fråga 30 (Gör du understrykningar i boken eller anteckningar vid sidan om när du läser?). Dessutom upptäckte vi att det på fråga 32 (Planerar du dina studier; om ”ja” beskriv kort) skulle ha stått ”ja eller ibland”. Detta misstag från vår sida gjorde att många av dem som planerade sina studier ibland inte skrev hur de gick tillväga.

Problem uppstod även när vi vid bearbetningen av det insamlade materialet upptäckte att flera elever inte angivit föräldrars yrke. Resultatet från analysen av mönster när det gäller hjälp hemifrån (fråga 16) och vilken socialgrupp eleven tillhör blev därmed mindre trovärdigt. Undantaget var NV-gruppen, där samtliga elever angivit föräldrarnas yrken. Vi kommer därför i huvudsak att sätta fokus på denna grupp, men väljer att även uppmärksamma tendenser hos övriga program.

4. Resultatredovisning

Resultatet av vår undersökning kommer att presenteras på följande vis. I bearbetningen av vårt insamlade material har vi valt att uppmärksamma främst generella *skillnader* i studievanor mellan de olika programmen, men vi har också tagit fasta på intressanta *likheter*. Dessa skillnader och likheter i svaren på en del av de slutna frågorna kommer att presenteras först. Därefter jämförs svaren på de öppna frågorna och i vissa fall har vi valt att återge de svar som kan sägas representera varje program.

En av de första iakttagelser vi kunde göra efter att vi sammanställt resultaten på de slutna frågorna hade med vad eleverna på respektive program tyckte var viktigt att göra. Medan i stort sett samtliga SP och OP elever tyckte att faktorer som ”klara mål för sina studier” och ”god planering” var ganska eller mycket viktiga, ansåg en jämförelsevis stor del av HR eleverna att sådant inte var viktigt.

Slutna frågor

Nedan följer de resultat från de slutna frågorna som vi anser vara av störst intresse för undersökningen.

Fråga 3: Hur viktigt är självförtroende för att nå bra resultat med studierna? Studiehandledningslitteraturen betonar hur viktigt det är med ett bra självförtroende om eleven ska lyckas bra med studierna och flertalet av eleverna på samtliga program styrker detta påstående. De flesta NV-eleverna har emellertid endast tyckt att det är ganska viktigt med självförtroende, medan majoriteten av elever på de övriga programmen anser att det är mycket viktigt. Fyra elever från NV- respektive HR-programmet menar att det inte är särskilt viktigt.

Vi upptäckte även ett samband mellan kön och självförtroende. 85 % av killarna tycker att det är viktigt att ha självförtroende för att lyckas med sina studier medan 100 % av de tillfrågade tjejerna anser att det är viktigt med ett bra självförtroende (se tabell 1). Åldern hos de tillfrågade eleverna hade inte någon avgörande betydelse då de flesta av eleverna från samtliga program var ense om att självförtroende var viktigt för att lyckas med studierna. Vi har, i de fall där variabeln ålder undersöks, grupperat svaren i en grupp där endast 17-åringar ingår (som i Tabell 2a) samt en resterande grupp med 18-åringar (Tabell 2b).

Tabell 1. Fyrfältstabell över variablerna könstillhörighet respektive viktigt att ha självförtroende

		Självförtroende		
		Ja	Nej	
Kille		22	4	26
Kön		85 %	15 %	100 %
Tjej		39	0	39
		100 %		100 %
		61	4	n=65

Tabell 2a. Fyrfältstabell över variablerna viktigt att ha självförtroende och ålder (17 år)

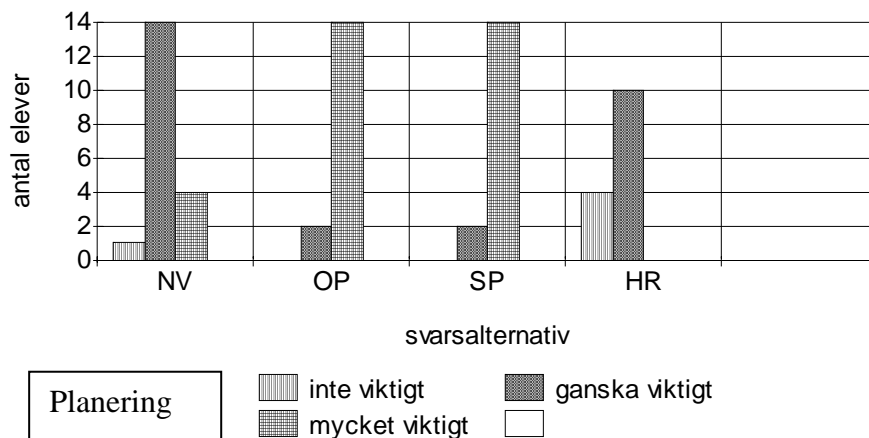
		Självförtroende		
		Ja	Nej	
Kille		2	1	3
Kön		67 %	33 %	100%
Tjej		14	0	14
		100 %		100%
		16	1	n=17

Tabell 2b. Fyrfältstabell över variablerna viktigt att ha självförtroende och ålder (18 år)

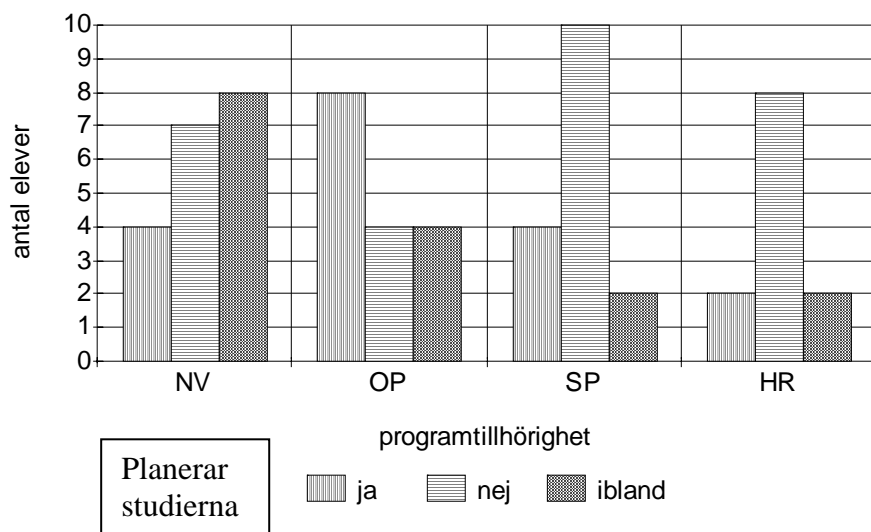
		Självförtroende		
		Ja	Nej	
Kille	Kön	20 87 %	3 13 %	23 100%
	Tjej	25 100 %	0	25 100%
		45	3	n=48

Fråga 4 och 31: Hur viktigt är god planering? respektive Planerar du dina studier?

OP och SP tycker överlag att det är mycket viktigt med en bra planering, medan ett antal NV- och framförallt HR-elever anser detta vara av något mindre betydelse. HR är följaktligen också den grupp som planerar sina studier i minst utsträckning, endast en tredjedel uppger att de ofta eller ibland gör detta. Anmärkningsvärt är att eleverna från NV och framförallt SP inte medvetet säger sig planera mer än elever på det mindre teoretiska OP.

Figur 2. Vad elever på de olika programmen anser om vikten av planering

Figur 3. Huruvida eleverna på de olika programmen planerar sina studier

Fråga 5: Hur viktigt är det att ta eget ansvar för studierna?

Som vi nämnt tidigare betonar Lpf 94 vikten av att elever på gymnasienivå måste ta eget ansvar för sina studier. Våra resultat visar att även majoriteten av eleverna menar att detta krävs för att lyckas i skolan. Två HR- samt en NV-elev anser dock att det inte är nödvändigt att ta eget ansvar. Så gott som samtliga elever anger att eget ansvar för sina studier är viktigt för att lyckas i skolan. Med andra ord delar eleverna mer eller mindre den uppfattning som återfinns i Lpf 94 om att det är viktigt med eget ansvar. Tabell 3a visar att könstillhörigheten inte har någon betydelse för denna fråga. Det framkom också att åldern inte har någon betydelse för det egna ansvaret då både eleverna i 17- och 18 års åldern svarade att det är viktigt med detta ansvar (Se tabell 3b och 3c).

Tabell 3a. Fyrfältstabell över variablerna könstillhörighet och viktigt att ta eget ansvar

	Eget ansvar		
	Ja	Nej	
Kille	24	2	26
Kön	92 %	8 %	100%
Tjej	38	1	39
	97 %	3 %	100%
	62	3	n=65

Tabell 3b. Fyrfältstabell över variablerna ålder och viktigt att ta eget ansvar (17 år)

		Eget ansvar		
		Ja	Nej	
Kille	Kön	3	1	4 100%
		75 %	25 %	
	Tjej	14	0	14 100%
		17	1	n=18

Tabell 3c. Fyrfältstabell över variablerna ålder och viktigt att ta eget ansvar (18 år)

		Eget ansvar		
		Ja	Nej	
Kille	Kön	21	1	22 100%
		95 %	5 %	
	Tjej	24	1	25 100%
		45	2	n=47

Fråga 6 och 13: Hur viktigt är det med en bra och engagerad lärare? Lärare som ställer krav? Eleverna är i huvudsak överens om att en bra och engagerad lärare är mycket viktigt för att lyckas med skolarbetet. Vi såg ett visst samband mellan elevernas könstillhörighet och vikten av att ha en lärare som ställer krav på eleverna. 95 % av tjejerna svarade att det var viktigt att ha en lärare som vågar ställa krav på eleverna medan 73 % av killarna svarade det samma.

Det var således 27 % av killarna som svarade att det inte var viktigt att ha en lärare som ställer krav, dessa elever kom från SP, NV och HR (se tabell 4a). Vi upptäckte att det förekom små skillnader beroende på vilken ålder eleverna befinner sig i. De elever som är 17 år är överens om att det är viktigt att läraren ställer krav medan killarna i 18 års ålder är av delad uppfattning. 22 % av de tillfrågade killarna i 18 års ålder anser att det inte är viktigt att ha en lärare som ställer krav medan 78 % av killarna tycker det är viktigt. Tjejerna i samma ålder är överens om att det är viktigt med en lärare som ställer krav (se Tabell 4b och 4c).

Tabell 4a. Fyrfältstabell över variablerna könstillhörighet och viktigt att lärare ställer krav

		Lärare som ställer krav		
		Ja	Nej	
Kille		19	7	26
	Kön	73 %	27 %	100%
Tjej		37	2	39
	Kön	100 %	5%	100%
		56	9	n=65

Tabell 4b. Fyrfältstabell över variablerna ålder och viktigt att lärare ställer krav (17 år)

		Lärare som ställer krav		
		Ja	Nej	
Kille		3	0	3
	Kön	100 %		100%
Tjej		15	2	17
	Kön	86 %	14 %	100%
		12	2	n=20

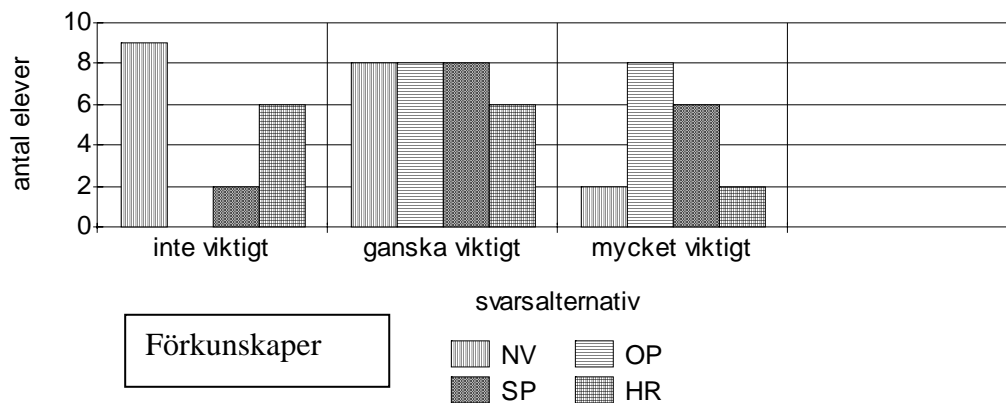

Tabell 4c. Fyrfältstabell över variablerna ålder och viktigt att lärare ställer krav (18 år)

		Lärare som ställer krav		
		Ja	Nej	
Kille		18	5	23
Kön		78 %	22 %	100%
Tjej		25	0	25
		100 %		100%
				n=48
		43	5	

Fråga 7: Hur viktigt är det med goda förkunskaper?

På denna fråga konstaterade vi en stor spridning bland svaren från eleverna på de olika programmen. Det visade sig att OP, och i viss mån också SP, ansåg det vara viktigt att ha goda förkunskaper med sig för att nå bra studieresultat medan NV och HR menade att det är mindre viktigt (se figur 4).

Figur 4. Vad de olika programmen anser om vikten av förkunskaper

Fråga 10: Hur viktigt är det med studievana?

När vi analyserade denna fråga utifrån ett könsperspektiv framgick det att könstillhörigheten hade en liten betydelse för elevernas studievana (se tabell 5). Det visade sig att de flesta killarna och tjejerna var överens om att det är viktigt att ha en god studievana. 15 % av

killarna höll dock inte med om detta. Vid en närmare granskning upptäckte vi att samtliga av dessa kom från HR.

Tabell 5. Fyrfältstabell över variablerna viktigt med studievana och könstillhörighet

		Studievana		
		Ja	Nej	
Kille		22	4	26
Kön		85 %	15 %	100%
Tjej		39	0	39
		100 %		100%
				n=65
		61	4	

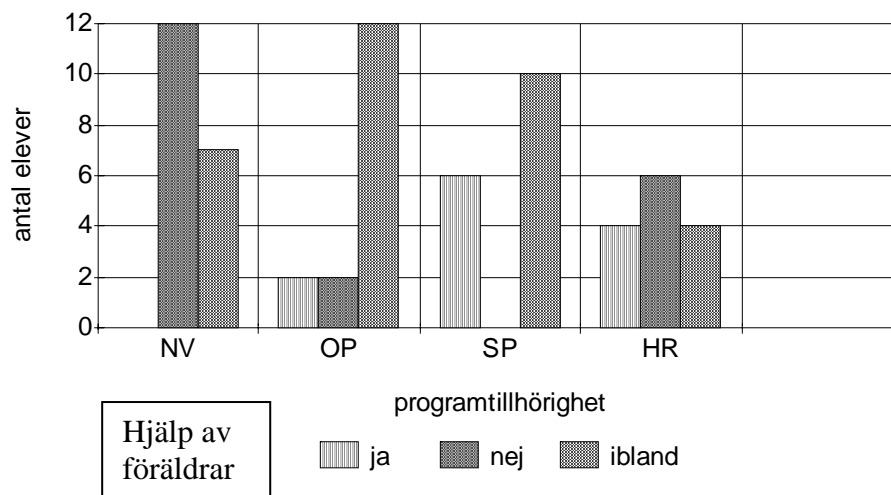
Fråga 16: Får du hjälp av dina föräldrar med läxor eller med att bli förhörd?

Den klaraste tendensen i resultaten från fråga 16 var att NV-eleverna inte sa sig få eller be sina föräldrar om hjälp i lika stor utsträckning som de andra programmen (se figur 5). Endast något mer än en tredjedel angav svaret "ibland" och inte någon "ja", dvs. ofta. Däremot svarade bara två OP-elever "nej" och samtliga SP-elever att de ofta eller ibland tar/får hjälp hemifrån. Vi bestämde oss också för att utifrån resultaten försöka finna mönster när det gäller hjälp hemifrån och vilket yrke föräldrarna har. Som påpekades under "Metodologiska problem" är det i sammanhanget viktigt att poängtera att ett betydande antal elever (15) inte har angivit föräldrars yrke. Några har också angivit att föräldrarna är arbetslösa eller förtidspensionerade. I dessa fall har eleverna uteslutits i analyserna som har med hjälp hemifrån att göra.

- Anmärkningsvärt är att en stor del (nästan en tredjedel) av OP-elevernas föräldrar arbetar inom vården. I de fall där eleverna både har uppgett föräldrars yrke och att de får/tar hjälp hemifrån, visar det sig att någon av föräldrarna i fyra fall av fem arbetar inom sjukvården.
- De av SP-elevernas föräldrar som väljer att hjälpa eller blir ombudade att hjälpa sina barn med skolarbetet har väldigt olika arbeten. Majoriteten verkar dock tillhöra socialgrupp 3 och har yrken som byggare, elektriker eller frisörska.

- En intressant observation var att HR-eleverna inte hade någon förälder som arbetade inom samma bransch som eleverna valt att ge sig in på. Tendensen att följa i sina föräldrars fotspår verkar vara tydligare på OP-programmet.

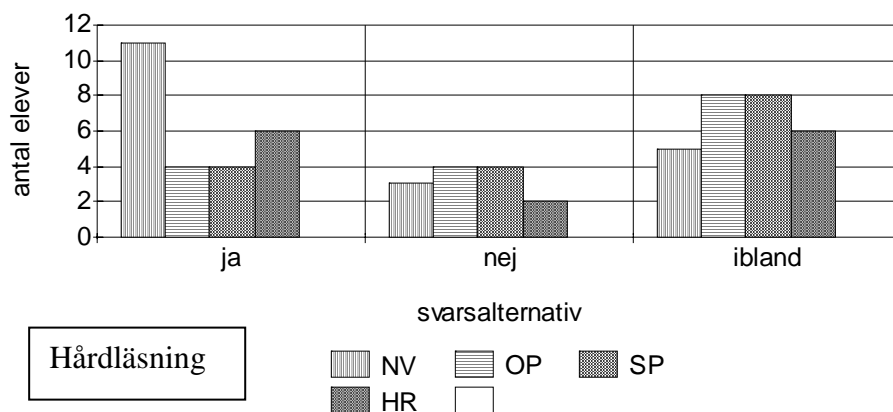
- Bland de sju elever ur NV-gruppen som svarat att de ibland får hjälp hemifrån har endast en föräldrar som kan sägas tillhöra socialgrupp 3. Övriga har föräldrar med yrken som högskolelärare, chefer, ingenjör och läkare. Majoriteten av de NV ungdomar som ibland får eller vill ha hjälp hemifrån tillhör alltså socialgrupp 1 och 2, medan de som inte får eller inte vill ha hjälp i de flesta fall tillhör socialgrupp 3.

Figur 5. Andel av elever som får hjälp av föräldrarna

Fråga 24: Brukar du tvingas till hårdläsning strax före prov p.g.a. dålig planering?

Här svarade merparten av eleverna att de ofta eller ibland känner att de behöver ”hårdplugga” strax innan ett prov på grund av bristande planering. Majoriteten av NV-eleverna svarade att de ofta tvingades till detta. Intressant är den stora spridningen inom respektive program (se figur 6).

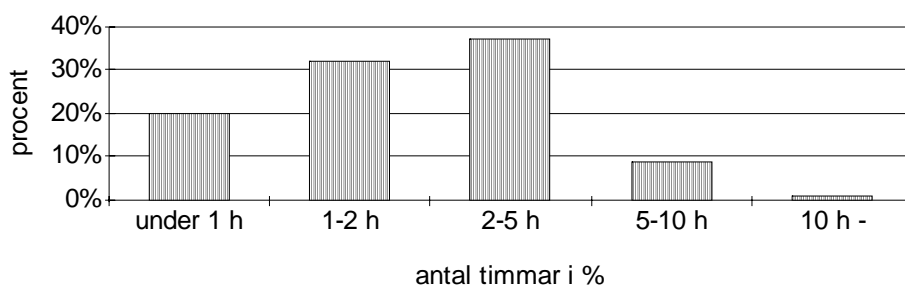
Figur 6. Andel av elever som måste plugga hårt strax innan ett prov

Fråga 30: Gör du understrykningar i boken eller anteckningar vid sidan om när du läser?

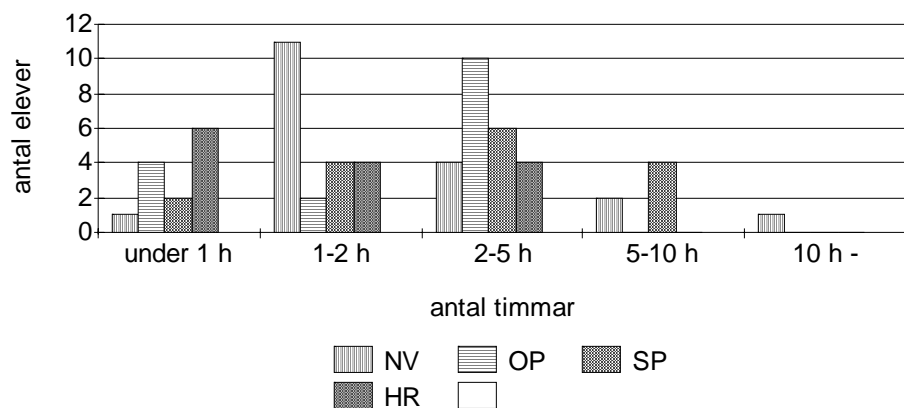
Det visade sig att NV inte lika ofta gör anteckningar eller understrykningar som de övriga programmen, mindre än hälften gör detta ofta eller ibland. Bland SP- och OP-eleverna angav däremot majoriteten att de brukar göra anteckningar eller understrykningar.

Fråga 34: Hur många timmar studerar du i veckan?

37 % av de tillfrågade har svarat att de pluggar mellan 2-5 timmar i veckan, 32 % har svarat att de pluggar 1-2 timmar i veckan, medan det är 20 % som pluggar mindre än en timme i veckan (se figur 7). Tittar vi på hur antalet timmar är fördelade mellan respektive program (se figur 8) framgår att det överlag är NV-eleverna som pluggar mellan 1-2 timmar i veckan. OP-eleverna har störst andel som pluggar mellan 2-5 timmar i veckan. Det visade sig att SP-eleven var den som i genomsnitt sade sig lägga ned mest tid på studierna, tätt följd av NV-eleven, medan HR-eleven är den som lägger ned minst tid.

Figur 7. Antal timmar/vecka som elever lägger ner på skolarbete i %

Figur 8. Antal timmar/vecka elever på respektive program lägger ner på skolarbete

Fråga 35: Var föredrar du att studera?

Med enstaka undantag uttrycker elever på samtliga program att de helst studerar i hemmet. En eller ett par elever på var och ett av programmen sitter hellre i skolan, någon på biblioteket eller på caféet.

Öppna frågor

Fråga 36: Vilken studiemiljö föredrar du?

När det gäller studiemiljö har vi funnit att det inte finns några direkt urskiljbara likheter inom respektive program. Anmärkningsvärt är att mer än hälften av eleverna (samtliga program sammanräknade) angav att de ofta eller ibland vill studera med någon typ av musik i bakgrunden. Några menar att det beror på vilket ämne de läser. ”Det gör att jag inte tänker på en massa annat”, skriver en NV-elev. Ett fåtal trivs med folk runtomkring sig, medan några måste ha helt tyst för att kunna koncentrera sig.

- Mycket ljus. I mitt rum med stängd dörr. Svag musik på eller ingen alls. Helst bara jag i rummet.

SP

- Jag föredrar att ha musik på när jag studerar för det gör mig avslappnad och jag kan tänka bättre.

SP

- Jag föredrar när det är tyst. OP

- Tyst och mycket belysning. HR

- Jag vill ha tyst då kan man komma in i texten. OP

- Vill ha musik på när jag studerar annars fungerar det inte för mig. HR

- Tyst, med lite prat eller TV, lugnt, mysbelysning. NV

- Ibland vill jag att det ska vara tyst och ibland vill jag ha musik i bakgrunden. Det beror lite på vilket ämne det är. NV
- Massor med musik eller framför TV:n i soffan. Vill gärna ha folk runtomkring mig. NV
- Det ska vara lite levande med musik och ljudet av min dator. NV

Vi har tidigare betonat att alla lär på olika sätt och att de inte finns någon strategi som fungerar för alla elever i alla studiesammanhang. I svaren på frågan vilken studiemiljö som föredras har vi definitivt blivit uppmärksammade på att alla har sina personliga vanor och förutsättningar. Enligt Angelöw (1995) betonas vikten av att ha en studieplats där man kan jobba ostört, men inte heller detta kan sägas vara en generell ”regel”. Ett antal elever svarade att de behöver liv och rörelse runt omkring sig och mer än hälften ville ofta eller ibland lyssna på musik samtidigt (beroende på vilket ämne det rör sig om). Några har betonat vikten av att ha ordentlig belysning och ett skönt ställe att sitta/ligga på. Ett fåtal har nämnt att de brukar sitta vid ett skrivbord, men vi har fått intrycket att ett stort antal elever inte har en bestämd arbetsplats.

Fråga 37: Hur går det till när du studerar inför ett prov?

Vi kunde inte heller på denna fråga hitta några rättvisande kategorier att dela in svaren i. Vi är dock medvetna om att frågans karaktär är av väldigt allmän natur. Några har tagit fasta på vad och hur de läser medan andra har berättat om hur lång tid som läggs ned osv. Det visade sig emellertid att hur eleverna går tillväga när de studerar inför ett prov är högst personligt.

- Min mamma hjälper mig annars så förstår jag inget. HR
- Jag läser och mamma el pappa förhör mig. OP
- Läsa och anteckna sedan pausa och därefter upprepa det. SP
- Läser lite då och då. HR
- Jag läser igenom texten och sedan gör en sammanfattning som jag försöker lära in. OP
- Först läser jag anteckningar, sen all text i boken, sen anteckningar, all text igen, skriver ner svåra ord och repeterar, pluggar sen bara anteckningar och svåra ord. Allt detta kan vara utdraget på flera dagar. Sista dagen om jag följt planeringen har jag bara anteckningar och orden kvar att plugga. Läser ev. i boken igen. NV
- Försöker ha läst igenom allt två dagar innan prov, råpluggar dagen innan, gör ibland anteckningar och sammanfattningar vid sidan om. NV
- Om jag anser mig kapabel att klara av det läser jag endast kvällen innan. I matte och fysik finner jag det extra viktigt att även repetera äldre uppgifter så att jag har även dem färskt i minnet. NV

- I nio fall av tio blir det kvällen innan i ett par timmar. Läser igenom utsatta sidor i lärobok och sen anteckningar. NV

På denna fråga tenderade framförallt HR-eleverna att ge korta och ibland knapphändiga svar, medan flera NV-elever grundligt beskriver hur de går tillväga. Om vi utgår ifrån vad som kan utläsas av svaren är det många elever som inför prov koncentrerar sig på "sidorna i boken" och anteckningar ifrån lektionen. Inte sällan på OR, SP och NV-programmet förekommer det att eleven sedan utifrån dessa anteckningar och sidor i boken gör en översikt eller en sammanfattning som mer eller mindre memoreras. En stor del av NV-eleverna har lagt in tillvägagångssättet i ett tidsperspektiv, vilket möjligen tyder på att dessa elever är något mer planerings- benägna/medvetna än övriga. Några anger att om de kan "det", dvs. stoffet som provet omfattar, och är kapabla att läsa in sidorna i boken endast kvällen innan provet, gör de detta. Ett par elever på NV-programmet svarade att de först "pluggar in det så de kan det" och sedan blir förhörda av föräldrarna. Sammanfattningsvis kan sägas att för vissa elever är instudering till ett prov en väl planerad och strukturerad process, medan det för andra innebär att "i nio fall av tio sitta ett par timmar dagen innan". Vi har emellertid inte kunnat hitta några mönster vad gäller skillnader mellan programmen, vilket kan bero på att eleverna har tagit fasta på olika saker när de har besvarat frågan

5. Analys

Vi kan inledningsvis konstatera att de elever som oftast inte tycker att det är viktigt med saker som klara mål, eget ansvar, positiv attityd och bra studieteknik tillhörde HR-programmet. Av detta skulle man kunna dra slutsatsen att det bland de HR-elever som deltog i undersökningen finns individer som kanske inte är studiemotiverade, vilket eventuellt också visar sig i det ögonblick han/hon fyller i enkäten. Det är möjligt att frågor (avsiktligt?) kan ha misstolkats; istället för att svara på frågan "vad tror du är viktigt för att nå bra resultat med studierna?" svarar eleven på "vad är viktigt för *dig*". Det kan givetvis också vara så att eleven ifråga verkligen tror att dessa saker inte är viktiga för studierna och exempelvis tänker "jag har klarat mig hittills utan att ha klara mål för studierna, därför tror jag inte det är viktigt" osv.

Under rubriken "Metodologiska problem" nämnde vi att framförallt HR-eleverna, vid det tillfälle då enkäten ifylldes, efterhand började visa minskat intresse för det de hade framför sig. Denna, som vi tolkade, motivationsbrist visade sig i att eleverna tappade koncentrationen och började prata med sina kompisar om hur de skulle svara på de öppna frågorna, vad de

skulle göra efter skolan osv. Detta är en nog så viktig observation för vår undersökning och innebär att vi inte endast använder oss av enkäten som instrument för analys, utan att vi också tar med dessa iakttagelser i beräkningarna. Vi kan alltså redan innan vi har börjat bearbeta undersökningsmaterialet se intressanta skillnader i studievanor, engagemang och motivation mellan eleverna på de olika programmen. Graden av motivation fungerar som drivkraft för studierna (Angelöw, 1995). Om eleverna inte upplever sig motiverade och intresserade av uppgiften kan detta mer eller mindre leda till att deras prestationer i skolan, och även i samband med denna undersökning, blir halvhjärtad. Vid det tillfälle då SP och NV eleverna fyllde i enkäten kunde vi däremot se ett stort engagemang. De tog överlag god tid på sig och deras svar på de öppna frågorna var ofta långa och uttömmande, medan eleverna på HR ”blev klara” snabbt och svarade med knapphändig information.

Självförtroende

Många undersökningar visar ett klart samband mellan självförtroende och effektiva studier (Angelöw, 1997). Dåliga resultat i skolan kan många gånger bero på elevers uppfattning om sig själva. De tankar och förväntningar vi har på oss själva och vår förmåga har avgörande betydelse för hur vi lyckas, menar Angelöw (1997). Med tanke på vad som sagts ovan är det svårt att inte ställa sig undrande till huruvida det fåtal elever som inte säger sig tycka självförtroende är viktigt, tillhör högpresterande eller lågpresterande grupper. Menar dessa elever att det trots allt går att lyckas i skolan även utan ett förtroende för sig själv och på sin egen förmåga? Är de själva exempel på detta, eller kan det tvärtom vara så att de har självförtroende men inte är framgångsrika i studierna? Vi kan endast spekulera i hur dessa elever tänker. Det senare exemplet kan säkert stämma in på skoltrötta elever där inte självförtroendet är det som saknas utan snarare motivationen.

Planering

Flertalet undersökningar visar att även studenters sätt att organisera sitt arbete genomgående har ett tydligt samband med skolresultat, menar Angelöw (1997). De studenter som har en genomtänkt studieplanering klarar sig bättre. Bland HR-eleverna var mindre än en tredjedel av den åsikten att en god planering av studierna inte är viktigt, medan resten, dvs. merparten, ansåg att det är ganska viktigt. Samtidigt har två tredjedelar medgivit att de inte brukar planera; ett antal elever tycker alltså att planering är ganska viktigt, men likväl planerar de inte. Detta mönster gäller i ännu högre grad SP-eleverna; Nästan alla tycker att planering är

mycket viktigt men bara ett fåtal uppger att de regelbundet planerar. Något uppseendeväckande är, att enligt det insamlade materialet säger sig tre fjärdedelar av OP-eleverna planerar sina studier regelbundet eller ibland, medan betydligt färre SP-elever gör detta.

Kan man av dessa resultat dra slutsatsen att OP-eleverna är mer strukturerade i sin planering av skolarbetet och därmed är mer framgångsrika i studierna än SP-eleverna? Vi tror inte detta. Något problematiskt när dessa jämförelser görs är att innebörden av ordet planering inte nödvändigtvis har samma innebörd hos samtliga eleverna. En NV-elev ansåg exempelvis att han regelbundet planerade sina studier, vilket i praktiken innebar att han ”vrålpluggade” kvällen före provdagen. Samtidigt är det möjligt att andra studenter inte anser sig planera fastän de i själva verket varit betydligt mer strukturerade och planerande än NV-eleven ovan. Dessa skillnader i hur elever har tolkat frågorna är givetvis ett genomgående problem, men vi har framförallt upplevt att resultatet från ”planeringsfrågorna” varit svåra att dra slutsatser av.

Lärarens roll

Vår uppfattning är att läraren har en mycket stor betydelse för hur studenter uppfattar skolan och trivs i den. När det gäller att skapa motivation och därmed lyckade studieresultat spelar läraren en väsentlig roll. Inte helt oväntat anger samtliga elever att en bra och engagerad lärare är viktigt. Vad som sedan kan sägas känneteckna en bra lärare skulle kunna vara en annan intressant fråga att ställa till eleverna. Som vi nämnt under ”Metodologiska problem” är frågor med dubbla svarsalternativ alltid problematiska; Vad innebär det att vara bra respektive engagerad? Att vara engagerad i sitt ämne är en sak, att sedan vara engagerad i och tillgänglig för sina elever är en annan.

Goda förkunskaper

Majoriteten av OP och SP eleverna menar att det är ganska eller mycket viktigt med goda förkunskaper, medan nästan hälften av NV-eleverna anser detta vara av mindre eller ingen betydelse. Något problematiskt har återigen tolkningsaspekten varit; Har frågan uppfattats gälla allmänna förkunskaper och studievana inför valet till gymnasieprogrammet eller har eleverna menat specifika ämneskunskaper som kan vara bra att ha inför nya moment i respektive ämne, t.ex. algebra? Kanske menar dessa naturvetare att det räcker med att man ”hänger med” på lektioner och genomgångar samt gör sina läxor, för att kunna klara av

utbildningen. Förmodligen tror de som har tyckt tvärtom att förkunskaper eller studievana antingen är nödvändigt eller att det underlättar studierna.

Hjälp hemifrån

I resultatredovisningen kom vi fram till att NV-eleverna inte sa sig få eller be sina föräldrar om hjälp med studierna i lika stor utsträckning som de övriga programmen. Av detta kan vi dra flera tänkbara slutsatser. En är att dessa elever kan tänkas vara mer självständiga i sitt skolarbete och därför inte anser sig behöva föräldrarnas hjälp. Några har kommenterat "nej-svaret" på frågan om de får/tar hjälp hemifrån med att tillägga "mitt eget val". En annan orsak kan vara att föräldrarna till dessa elever litar på att ungdomarna själva kan och ska ta ansvar för sina studier utan att föräldrarna ska behöva lägga sig i. Dessutom kan NV-ämnen, som kemi och biologi, betraktas som svårare och föräldrarna kanske därför inte alltid har den kunskap som krävs för att kunna hjälpa sin son/dotter.

När det gäller samband mellan elevers sociala bakgrund och studiehjälp hemifrån kan sammanfattningsvis sägas att de elever som får eller tar hjälp av föräldrarna inte tillhör en specifik socialgrupp; Alltifrån skogshuggare till läkare hjälper sina barn med skolarbete i hemmet. Endast hos NV-eleverna kunde en klar tendens skönjas, där de elever som tog eller fick hjälp hade föräldrar med "högstatus-yrke". Detta kan dock till viss del bero på att elever från socialgrupp 1 oftast väljer NV eller SP, enligt statistiska undersökningar, medan elever från socialgrupp 3 i större utsträckning väljer de yrkesinriktade; Socialgrupp 1 är alltså "överrepresenterad" på NV och SP (Statistiska Centralbyråns hemsida).

Hårdläsning

Enligt Angelöw (1995) bör eleven undvika att alltför intensivt läsa till ett prov just dagarna före. Detta är dock inte något som majoriteten av eleverna på samtliga program praktiserar. Det är säkerligen så att många, fastän de noga har planerat sin vecka, känner att de vill repetera kvällen innan skrivning. I resultaten har vi funnit att det också finns elever som endast väljer att, eller endast säger sig behöva, studera dagen före ett prov. Något anmärkningsvärt är att de allra flesta NV-eleverna uppger att de ofta tvingas till hårdläsning på grund av dålig planering. Vad är det som gör att just NV-eleverna, som inte planerar i mindre utsträckning än övriga program, så ofta tvingas till detta? En orsak kan tänkas vara att dessa elever är så pass måna om sina studieresultat att de inte vill lämna något åt slumpen utan s.a.s. vill "plugga in i det sista" för att hålla kunskaperna fräscha i minnet. Man kan

också fråga sig om inte kraven på eleverna från läraren, fastän de inte alltid bör vara det, är högre ställda på NV-programmet än på till exempel OP. Detta kan medföra att instuderingsstoffet för naturvetarna blir större och tyngre, vilket det normalt är, och att de i sin tur måste lägga ner mer tid på studierna.

Nedlagd studietid

Det visade sig att SP-eleven var den som i genomsnitt sade sig lägga ned mest tid på studierna, tätt följd av NV-eleven, medan HR-eleven är den som tillbringar minst tid på skolarbete. Anmärkningsvärt är ändå att mer än hälften av HR-eleverna säger sig lägga ned mer än en timme i veckan och majoriteten OP-elever två till fem timmar i veckan. Det ska tilläggas att några elever har kommenterat svaret med att ”det beror på om vi har prov den veckan”; vi gör antagandet att de då studerar mer än under en vecka utan prov. En NV-elev har svarat ”en till två timmar i veckan, men vid prov lägg till tre till fyra timmar/prov och en timme vid projektarbete”. Hur mycket tid som läggs ned kan alltså här i första hand sättas i samband med antal prov.

Sammanfattningsvis kan vi nu, genom att peka på ett antal områden, urskilja om och hur dessa elevers studievanor skiljer sig åt beroende på vilket program de läser:

- Vid det tillfälle då enkäten ifylldes kunde vi tydligt se en skillnad i hur HR-eleverna och eleverna på de övriga programmen gick till väga. Av detta, och det faktum att det bland HR-eleverna fanns flest individer som ansåg att klara mål, eget ansvar och positiv attityd inte var viktigt, drar vi slutsatsen att HR-eleverna i större utsträckning än elever på NV, SP och OP, lider brist på studiemotivation. Detta påverkar följaktligen även hur dessa elevers studievanor ser ut. En motsatt tendens kunde urskiljas hos SP och framförallt NV-eleverna, då enkäten ifylldes. Här fanns överlag ett stort engagemang, eleverna tog god tid på sig och svarade ofta uttömmande.

- När det gäller planering av studierna visar det sig att $\frac{3}{4}$ av OP-eleverna planerar regelbundet eller ibland, d.v.s. i större utsträckning än de teoretiska programmen. Av dessa resultat drar vi dock inga större slutsatser, eftersom tolkningen av vad ordet planering innebär har varit så skiftande.

- Det visade sig vidare att NV-elever inte frågade eller tog hjälp av sina föräldrar i lika stor utsträckning som elever på övriga program. De NV-elever som däremot fick eller tog hjälp tillhör nästan uteslutande socialgrupp 1 och 2.

- Merparten av eleverna svarade att de ofta eller ibland brukar "hårdplugga" strax före ett prov p.g.a. bristande planering.

- SP-eleven är den som i genomsnitt lägger ned mest tid på studierna, sedan följer NV- och OP-eleven, medan HR-eleven är den som säger sig tillbringa minst tid.

6. Diskussion

Syftet med denna undersökning var att ta reda på om det finns skillnader mellan elevers studievänor och studiemiljö beroende på vilket program de går. Vi har i huvudsak använt oss av en kvantitativ metod, enkäten, men blev emellertid varse om att en kompletterande metod, nämligen de observationer som gjordes vid tillfällena då enkäten ifylldes, har använts i undersökningen. Patel och Davidsson (1994) menar att observationer med fördel kan användas när individers beteende ska undersökas, vilket ju vi har intresserat oss för i detta arbete. Denna kompletterande metod visade sig vara ett utmärkt instrument för att mäta och se skillnader mellan elevernas studievana, koncentrationsförmåga, attityder m.m. Vi hade alltså redan innan vi hunnit sätta oss ned för att analysera det insamlade materialet, fått indikationer på vilka skillnader som existerar mellan programmen när det gäller dessa saker. Vid det tillfälle då OP och framförallt HR-programmets elever fyllde i enkäten, kunde på flera håll märkas en gradvis sjunkande koncentrationsförmåga och brist på engagemang. Dessa tendenser fanns däremot inte hos NV- och SP-eleverna. Flertalet av dessa tog god tid på sig och gick grundligt till väga när de betänkte sina studievänor. Med facit i hand hade en kombination i användandet av enkät och intervju varit att föredra, dels för att minska risken att "tappa bort" de mindre studievana eleverna på de avslutande frågorna, dels för att undvika tolkningsproblem.

Motivationsbegreppet är något som ständigt återkommer när studievänor diskuteras. Angelöw (1995) menar att en viss grad av motivation kan och bör fungera som en drivkraft för studierna. Vad som inte får lov att glömmas bort är att det finns andra faktorer som har betydelse för hur motiverad eleven upplever sig vara. I figur ett (se s. 7) nämner vi en mängd

begrepp som kan kopplas samman med just motivationen. Många av orden är av positiv betydelse men det finns även ord som har en negativ påverkan. Vi har tidigare nämnt att motivationen också kan fungera som ett hinder för vissa individer, exempelvis om en elev kämpar och inte får någon belöning för den nedlagda mödan pga. olika orsaker. Härav kan motivationen hos denna elev bli mindre vilket i sin tur kan leda till ett minskat intresse.

Den akademiska självkänslan handlar om hur eleven presterar i arbetet (Göransson & Sonesson, 2000). Flertalet elever tyckte att det var viktigt med ett bra självförtroende för att lyckas med studierna. Detta kan sägas visa att de flesta elever har en inblick i hur deras prestationer värderas utifrån de mål som de själva har satt upp. Några elever uppgav att det inte var viktigt med självförtroende men de kan emellertid ändå ha ett bra självförtroende som kan visa sig i andra prestationer. Är man praktiskt lagd kan det vara så att elevens självkänsla och självförtroende är avsevärt bättre när det gäller praktiska "ämnen" än vad det är i teoretiska ämnen.

Ett av de mer överraskande resultaten i undersökningen gällde frågan om vilka elever som hemifrån fick eller tog hjälp i skolarbetet. Här visade det sig att NV-elever inte frågade eller tog hjälp av föräldrar i lika stor utsträckning som elever på övriga program. Det faktum att de NV-elever som däremot fick eller tog hjälp nästan uteslutande tillhörde socialgrupp 1 och 2 är en annan intressant iakttagelse. Om denna tendens hade blivit märkbar även i en större undersökningsgrupp är svårt att säga. Reuterberg och Svensson menar emellertid att det krävs speciella satsningar på exempelvis matematikämnet i grundskolan för att få fler barn från arbetarhem till NV-programmet (Statistiska Centralbyråns hemsida). Dessa satsningar ska gagna dem som inte kan räkna med något omfattande stöd i hemmet. Jönsson m.fl. (1993) menar, som nämnts tidigare, att arbetarföräldrar i högre utsträckning inte anser sig behärska det språk som används i skolan, medan medel- och överklassföräldrar har lättare att känna samstämmighet med skolan, eftersom de har likheter i bildnings- och uppfostringsideal. Enligt vår undersökning verkar dock en stor del av de föräldrar som hjälper sina barn, oavsett vilket program de läser på, tillhöra socialgrupp 3; att arbetarföräldrar inte tycker sig behärska skolans språk är givetvis inte liktydigt med att de inte kan hjälpa sina barn med studierna i hemmet. Vidare insåg vi att frågan om vad föräldrarna arbetar med uppenbarligen är känslig för många ungdomar idag, ett stort antal elever har valt att inte ange moderns och faderns yrke. Svårt har ibland också varit att socialgruppklassificera elever, exempelvis när de angivit

att föräldrarna är arbetslösa eller förtidspensionerade. I dessa fall har eleverna uteslutits i analyserna som har med hjälp hemifrån att göra.

Ett flertal elever från samtliga program har på frågan hur de går tillväga inför ett prov svarat på ett sätt som för tankarna till resonemanget kring inlärningsstrategier och framförallt ytinriktning (se kapitel 2.8). Många förklarade att de först ”läser igenom texten och sedan försöker lära in viktiga delar utantill”. Detta, tror vi, kan tyda på att många elever uppfattar kunskap som kvantitativ till sin karaktär; ”ju mer jag kan, desto bättre är det”. Det läggs ofta ingen större vikt vid att förstå helheter och sammanhang, utan det är i det närmaste memorering som ses som nödvändigt. Att denna ytinriktning är så vanligt förekommande är inte svårt att förstå; skriver man precis ”som det står i boken” kan ju läraren inte underkänna svaret, det är bättre att memorera formuleringar ordagrant istället för att försöka förklara med egna ord, då med risk för att inte bli förstådd. Det är, som Carlgren & Marton (2000) uttrycker det, lärarens professionella objekt att utveckla förmågor som exempelvis att se sammanhang, sätta en sak i relation till en annan, upptäcka mönster och samband o.s.v. Frågan är hur lärare kan uppmuntra sina elever till djupinriktning, då ytinriktning och motivet att motsvara kraven ställda av andra ofta följs åt.

I Lpf 94 nämns upprepade gånger hur viktigt det är att lärarna ska uppmuntra eleverna till att ta eget ansvar för studierna. Flertalet elever i vår studie ansåg också att det var viktigt med eget ansvar för studierna. Arbetet med att uppmuntra eleverna till att ta detta ansvar kan se ut på många olika sätt, varav ett kan vara att läraren uppmanar sina elever till att kortfattat redogöra för vilka mål de har med studierna. Det framkom vid tillfällena då enkäten ifylldes att några av eleverna aldrig hade tänkt över sin egen studiesituation och vår förhoppning är att vi lyckats väcka en gnutta medvetenhet hos dessa.

Vi tror att både läraren och eleven behöver ha mer kunskap om vilka studievänor och vilken studiemiljö som passar den enskilda individen bäst. Efter att ha analyserat svaren på frågan som handlade om studiemiljö visade det sig exempelvis att relativt många elever tycker om att lyssna på musik när de studerar. Med detta i åtanke är det kanske inte så konstigt att det finns elever som också vill kunna ha möjligheten att lyssna på musik när de arbetar i klassrummet. Vet läraren om att den enskilda eleven brukar lyssna på musik i hemmiljön är det kanske lättare att låta just dessa elever ha musik på när de arbetar självständigt också i skolan.

Ett förslag till framtida forskning om studievevanor och studiemiljö är att en enkät av denna typ följs upp av intervjuer eller att enbart användas sig av intervjuer. Det finns många infallsvinklar på vad som kan undersökas; intressant hade i vårt fall varit att inkludera även det individuella och de yrkesinriktade tekniska programmen. En annan betydligt mer omfattande undersökning skulle kunna sätta fokus på högstadielärares studievevanor för att sedan följa dessa elever genom gymnasiet och dokumentera de förändringar som äger rum.

7. Sammanfattning

Vårt huvudsakliga syfte med detta arbete har varit att undersöka om gymnasieelevers studievevanor och studieteknik skiljer sig åt beroende på vilket program de läser. I litteraturgenomgången fokuserar vi bland annat på det sociokulturella perspektivet; lärandet ska först och främst ses som ett samspel mellan individer. Vår teoretiska utgångspunkt är hämtad från dessa tankar. I avsnittet som handlar om det sociokulturella perspektivet behandlas även hur hemmiljön har betydelse för elevens resultat i skolan. Vidare behandlas studieteknik och vilka olika inlärningsstrategier som elever använder sig av. Vi har främst använt oss av en kvantitativ metod, enkäten, men har i efterhand insett att vi även använt oss av en kompletterande metod, nämligen de observationer som gjordes vid tillfällena då enkäterna ifylldes. Sammanfattningsvis kan sägas att det visst finns skillnader i hur eleverna på de olika programmen går tillväga när de studerar. Som exempel på resultat kan nämnas att elever på NV-programmet inte säger sig ta eller få hjälp av sina föräldrar i skolarbetet i lika stor utsträckning som elever på de övriga programmen. Vidare planerar inte medvetet eleverna på de studieförberedande programmen NV och SP sina studier mer än elever på de yrkesinriktade programmen. Det finns emellertid stora skillnader även inom respektive program på många områden och vår slutsats blir att det inte finns någon modell när det gäller studieteknik som kan sägas vara utmärkande för elever på teoretiska respektive yrkesinriktade program.

8. Avslutande kommentarer

Arbetet med undersökningen av gymnasieelevers studievevanor har både varit intressant och lärorikt. Vi har framför allt blivit mer uppmärksammade på variationer i elevers studievevanor mellan och inom de undersökta programmen. Samtidigt har vi genom enkätsvaren fått bekräftat hur stor betydelse läraren har för studieresultat hos varje enskild individ, men också

hur viktigt det är med eget ansvar; det är läraren och eleven tillsammans som kan skapa goda förutsättningar för lärande.

Det är naturligt att vi har valt att fördjupa oss i sådana resultat som vi har ansett anmärkningsvärda. Ett sådant resultat har varit att NV-eleverna i vår undersökning inte sade sig få eller ta hjälp i skolarbetet hemifrån i lika stor utsträckning som elever på de övriga programmen. Vi ser definitivt nytta i att få ökad insikt i hur elever lägger upp och utför sina studier utanför skolan.

Den prestation som eleverna lägger ner i skolarbetet är beroende av flera olika detaljer. I enlighet med den refererade litteraturen är vi av åsikten att motivationen och tron på sig själv är faktorer som i högsta grad påverkar elevens prestation i skolan. Vi sa inledningsvis att "alla lär olika" och detta har vi fått bevisat genom denna undersökning. Vår slutsats blir att det inte finns någon modell när det gäller studieteknik eller studievanor som kan sägas vara utmärkande för elever på teoretiska respektive yrkesinriktade program. Det finns ingen mall för hur eleven ska kunna bli framgångsrik i skolarbetet, vilket studiehandledningslitteraturen ibland verkar förorda; varje elev måste själv komma underfund med hur han/hon ska gå tillväga. Motivation är här ett nyckelord. Det är sedan lärarens uppgift att variera undervisningen så att alla elever får möjligheten att lära sig på det sätt som passar just för denna elev.

Litteraturförteckning

- Angelöw, Bosse (1995). *Konsten att lyckas med sina studier*. Falun: Natur och Kultur. ISBN: 91-27-04327-4
- Angelöw, Bosse (1997). *Konsten att lyckas med sina studier*. Falun: Natur och Kultur. ISBN: 91-7643-336-6
- Carlgren, Ingrid & Marton, Ference (2000) *Lärare av imorgon*. Stockholm: Lärarförbundets förlag. ISBN: 91-85096-77-6
- Christersson, Rolf (1992). *Studieteknik*. Liber. ISBN: 91-47-06157-X
- Dryden, Gordon & Vos, Jeanette (1994). *Inlärningsrevolutionen*. Jönköping: Brain Books ISBN: 91-88410-26-9
- Finkel, Robert (1993). *Hjärnan vill ha roligt*. Stockholm: Trevi. ISBN: 91-7161-086-3
- Göransson, Lotta & Sonesson, Ingrid (2000) *Ungdomars uppfattning om sig själva utifrån ett köns- och åldersperspektiv*. C-uppsats i psykologi, Högskolan i Kristianstad.
- Halvorsen, Knut (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-36621-3
- Helldin, Rolf (2002). *Specialpedagogik och sociala problem i gymnasieskolan*. Studentlitteratur: Lund. ISBN: 91-44-02114-3
- Imsen, Gunn (1992). *Elevers värld: Introduktion till pedagogisk psykologi*. Studentlitteratur: Lund. ISBN: 91-44-25852-6
- Imsen, Gunn (2000). *Elevers värld: Introduktion till pedagogisk psykologi*. Studentlitteratur: Lund. ISBN: 91-44-00973-9
- Jönsson, Ingrid, Trondman, Mats, Arnman, Göran & Palme, Mikael (1993). *Skola – fritid – framtid*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-384211
- Marton, Ference, Dahlgren, Lars Owe, Svensson, Lennart & Säljö, Roger (1994). *Inläring och omvärldsuppfattning*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB. ISBN: 91-20-04887-4
- Nilsson, Hans (1989). *Upptäck din inlärningsförmåga*. Malmö: Bokförlaget Kritan. ISBN: 91-971310-0-8
- Patel, Runa & Davidsson, Bo (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur: Lund. ISBN: 91-44-30952-X
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma. ISBN: 91-518-3728-5
- Torres, Sandra (2000). *Studieteknik*. Studentlitteratur: Lund. ISBN: 91-44-01404-X

Utbildningsdepartementet (2000). *Läroplan för de frivilliga skolformerna* - Lpf 94

Ziehe, Thomas (1986). *Ny Ungdom*. Stockholm: ePan. ISBN: 9172975954

Ziehe, Thomas (1989). *Kulturanalyser: ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm: Symposium Bokförlag. ISBN: 91-7868-132-4

Internet adresser:

Statistiska Centralbyråns hemsida:

http://www.scb.se/Grupp/Allmant/_dokument/A05ST9902_06.pdf (Artikeln "Vinnare och förlorare i gymnasieskolan") hämtades 2004-11-16

Enkät angående elevers studievänor

Bilaga 1

Vi är två studenter som läser den sista terminen på Lärarprogrammet och vårt examensarbete handlar om studieteknik. Vi är nyfikna på hur studievänorna ser ut bland er elever. Vi vore tacksamma om ni kunde hjälpa oss med att få svar på detta. Deltagandet i undersökningen är frivilligt och anonymt.

Kille

Tjej

Ålder _____

Program _____

Vad jobbar dina föräldrar med?

DEL A.

Vad tror du är viktigt för att nå bra resultat med studierna? Sätt ett kryss för det påstående som stämmer bäst.

	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt	Kommentarer
1.Klara mål för dina studier				
2.Koncentrationsförmåga				
3.Självförtroende				
4.God planering				
5.Att ta eget ansvar för studierna				
6.Bra och engagerade lärare				
7.Goda förkunskaper				
8.Positiv attityd till studierna				
9.En bra studieteknik				
10.Studievana				

	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt	Kommentarer
11.Repetition				
12.Att vara avslappnad				
13.Lärare som ställer krav				
14.Att göra anteckningar				
15.Att ibland motionera				

DEL B.

Frågorna här handlar om hur dina studievänor ser ut. Sätt kryss efter respektive fråga!

	JA	NEJ	IBLAND	Kommentarer
16.Får du hjälp av dina föräldrar med läxor eller med att bli förhörd?				
17.Har du tillgång till dator hemma?				
18.Har du musik på när du studerar?				
19.Tittar du på TV när du studerar?				
20.Trivs du med att studera tillsammans med andra?				
21.Pluggar du bäst på morgonen?				
22.Pluggar du bäst på kvällen?				
23.Pluggar du på natten?				
24.Brukar du tvingas till hårdläsning strax före prov p.g.a. dålig planering?				

	JA	NEJ	IBLAND	Kommentarer
25.Får du vara ifred när du studerar?				
26.Tar du pauser när du studerar?				
27.Pluggar du på bestämda tider varje dag?				
28.Frågar du läraren/föräldrar om det är något du inte förstår?				
29.Brukar du repetera det du läst?				
30.Gör du understrykningar i boken eller anteckningar vid sidan om när du läser?				
31.Planerar du dina studier?				

32.Om du svarade ja på frågan ”planerar du dina studier?” vill vi gärna att du i korthet beskriver hur planeringen ser ut!

33.Hur lång tid brukar du studera innan du tar paus?

---

34. Hur många timmar studerar du i veckan? Välj det alternativ som stämmer bäst in på dig.

Under 1 timme 1-2 timmar 2-5 timmar 5-10 timmar 10 och över

35. Var föredrar du att studera?

Hemma Skolan Biblioteket Café Annan plats? I så fall var?

-----

36. Vilken studiemiljö (tyst, prat, musik, belysning, annat) föredrar du? Beskriv kort!

---

37. Hur går det till när du studerar till ett prov?

Vi tackar er för att ni har tagit er tid att fylla i dessa uppgifter. Tack så mycket.

Lotta och Daniel

Resultatsammanställning över resterande resultat

Fråga 1.

Program	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
SP		6	10
OP		4	12
HR	2	6	6
NV		8	11

Fråga 2.

Program	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
SP		2	14
OP		8	8
HR	4	6	4
NV		5	14

Fråga 8.

Program	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
SP		8	8
OP		2	14
HR	2	8	4
NV		13	6

Fråga 9.

Program	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
SP		4	12
OP		4	12
HR	4	4	6
NV		8	11

Fråga 10.

Program	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
SP		8	8
OP		10	6
HR	2	8	4
NV	1	13	5

Fråga 11.

Program	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
SP		8	8
OP		12	4
HR	2	8	4
NV		12	7

Fråga 12.

Program	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
SP		8	8
OP		8	8
HR	2	8	4
NV	3	10	6

Fråga 14.

Program	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
SP		4	10
OP		4	12
HR	4	4	6
NV		6	13

Fråga 15.

Program	Inte viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
SP		12	4
OP		10	6
HR	6	8	
NV	7	6	6

Fråga 17.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	14		2
OP	14	2	
HR	12	2	
NV	19		

Fråga 18.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	6	2	8
OP	4	4	8
HR	4	6	4
NV	9	1	9

Fråga 19.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	2	12	2
OP	2	12	2
HR	2	8	4
NV	3	8	8

Fråga 20.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	2	4	10
OP	4	2	10
HR	8	4	2
NV	12	4	3

Fråga 21.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP		12	4
OP	6	8	2
HR	2	12	
NV	2	13	4

Fråga 22.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	10		6
OP	6	8	2
HR	10	2	2
NV	13	2	4

Fråga 23.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	2	8	6
OP	4	12	
HR		12	2
NV	4	8	7

Fråga 25.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	12		4
OP	16		
HR	10		4
NV	15	1	3

Fråga 26.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	16		
OP	12		4
HR	10		4
NV	18		1

Fråga 27.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP		12	4
OP	2	10	4
HR		12	2
NV		18	1

Fråga 28.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	16		
OP	14		2
HR	6	2	6
NV	11		8

Fråga 29.

Program	Ja	Nej	Ibland
SP	8	2	6
OP	10	2	4
HR	2	6	6
NV	8	2	9

Öppna frågor som passar in i kategorier

Fråga 32.

SP	Antal svar
Läser, antecknar, paus, läser	6
Skriver i almanacka	2

OP	Antal svar
Planerar vad som ska läsas och mängden	2
Kom ihåg lista, bockas av	2
Planerar för att slippa stress-god tid	4

HR	Antal svar
Skriva i kalender	4

NV	Antal svar
Planerar vad som ska läsas och mängden	2
Kom ihåg lista, bockas av	2
Planerar för att slippa stress	4

Fråga 33.

OP	Antal svar
Vet inte	4
30 minuter	2
1 timme	6
1,5 timme	1
2 timmar	2

SP	Antal svar
Vet inte	2
5-10 minuter	2
30-45 minuter	2
40-60 minuter	2
1 timme	2
1,5 timme	2
1-2 timmar	2

HR	Antal svar
Vet inte	2
10 minuter	2

15 minuter	1
45-60 minuter	4
1 timme	3

NV	Antal svar
10 minuter	2
15 minuter	1
45-60 minuter	5
1 timme	3
1-2 timmar	4
4 timmar	2
”Tills jag blir hungrig”	2